

CAPRICORN

Imperialism filosofic

OVIDIU PECICAN

Un anume uz al cuvîntului filosofie – într-o epocă a diluărilor și expandărilor terminologice celor mai diverse – îi determină pe contemporanii noștri cu pretenții să folosească termenul în cele mai neașteptate contexte. Influența în acest sens vine, foarte probabil, dinspre năravurile economiei dezmarginite, care a făcut din import – export o dialectică și o dinamică obligatorie a modernității ce conserva încă frontiere naționale. De la mărfuri, import-exportul a trecut, fără aparente obstacole, oarecum firesc, în domeniul conceptual, așa încît cuvîntul filosofie te întîmpină astăzi, oarecum previzibil, în cele mai stranii ori banale contexte. Există o „filosofie a proiectelor“ prin care estetii specializați în extragerea de fonduri pe seama unei idei conexe priorităților anuale ale UE își argumentează inițiativele, s-

au configurat subdomenii bizare de tipul „filosofiei transporturilor wireless“ (adică dinainte și de după tramvaie și troleibuze acționate electric), și nu se mai poate trăi fără o „filosofie“ proprie în materie de recurs la șervetel, reciclat deșeurile menajere ori inclus sportul în viața de zi cu zi.

În toate aceste cazuri nu este, la urma urmei, vorba decît despre un reflex de gîndire vechi de cînd lumea și popular – în anumite cercuri – cam tot de pe atunci. El era prezent în viața „prețioaselor ridicole“ ale lui Molière, a filfizonilor din Renaștere și din vremea dandismului, a snobilor ultimelor secole (precum a celor care încă nu purtau acest nume, dar care pot fi întrezăriți în comediiile lui Aristofan și Plaut sau prin dialogurile lui Lucian din Samosata). Mă refer la dorința omului al cărui comportament este modelat și de anumite reflexe estetice, dar și de dorința de a se perfecționa sau măcar de a mima o condiție superioară celei de facto (bovaricul), de a părea mai profund, posesor al unei gîndiri de mai mare anvergură, ori măcar modelat de un stil inconfundabil, care înobilează.

Pare paradoxală această dorință – reală și persistentă – în vremurile din urmă, cînd masificarea și democratizarea, domnia opiniei publice și a modelelor (vestimentare și

intelectuale), perindarea dictaturilor (de extremă dreaptă și de extremă stîngă) și noile tendințe ale locuirii – care au alungat la periferii bogătașii, lăsînd în casele înghesuite și reci ale centrelor istorice pe marginalii repudiați odinioară – au adus sub un spot de lumină vestimentația zdrentuită de firme de marcă, imitînd sofisticat *look*-ul găștilor din Bronx și au făcut *trendy* vorbirea fără perdea și argotică a marginalilor sociali. Din acest punct de vedere, asemenea tendințe de expansiune contextuală a termenului „filosofie“ pot fi înregistrate ca o reacție, venind dinspre mediile universitare și manageriale, la vulgarizarea și la adoptarea metaforei joase, a sensurilor secundare, care au invadat cotidianul, sub presiunea mediatică a audio-vizualului.

Ironia întîmplării este că, procedînd astfel, mediile profesioniste ale culturii înalte și ale celei decizionale contribuie, ele însele, la coborîrea în stradă a dimensiunii aulice a limbajului, recîștigînd – iluzoriu? – teren, dar și făcînd concesii gustului trivializant, utilitarist al momentului. Faptul arată că trăim în vremuri cînd nu se mai poate spune cu precizie ce înseamnă înalt și jos, rafinat sau vulgar. Pe verticala folosirii limbajului articulat se înregistrează, într-o măsură necunoscută anterior de omenire, nu atît o

nivelare, cît o apropiere între niveluri, o restrîngere a distanței dintre ele și, pe alocuri, chiar o contopire născătoare de confuzii.

Poate că aceasta este revoluția autentică și profundă pe care o trăim și care va transforma omenirea mai mult decît au făcut-o revoluția Gutenberg – apariția tiparului, răsturnarea profundă semnată de Marconi – apariția radioului și televiziunii – și revoluția Gates (inventarea computerului). S-ar putea ca seismele și reasezările sociale să se petreacă nu atît în ierarhiile profesionale, naționale, politice, de clasă, ci mai ales în limbă, în interiorul ei, ca și în relația dintre ea și celelalte limbaje (sistemul simbolic, limbajul matematic, limbajul gestual, codurile vizuale etc.).

Revenind la filosofie – la conceptul de filosofie ca atare –, probabil că devenirea de astăzi era cumva înscrisă în „codul ei genetic“. Nu trebuie uitat că vocabula s-a născut în Grecia și că destinul ei se leagă mai ales de Atena, patria mitică a democrației. Circulația actuală a cuvîntului, care are ceva din iuteala și imprevizibilitatea alergării mercurului, se înscrie, deci, într-un curs care, la o privire atentă, se descoperă a nu fi altceva decît albia sa majoră, fie ea și numai potențială.